

KODIFIKACIJA GRAĐANSKOG PRAVA

VUKOVIĆ & PARTNERS
Advokatska kancelarija - Law firm

Kodifikacija građanskog prava čeka bolje vreme ili teže vreme?

Usled postojanja težnje da se izvrši kodifikacija građanskog prava u našoj zemlji, Vlada Republike Srbije je još u novembru 2006. godine donela Odluku o obrazovanju Komisije za izradu Građanskog zakonika (u daljem tekstu: **Komisija**). Jedan od vodećih ciljeva ovakve kodifikacije kome se oduvek teži, jeste najpre postizanje dodatne usklađenosti kako nacionalnih odredbi, tako i usklađenosti našeg zakonodavstva sa rešenjima iz evropskog prava, ali i postizanje celovitosti i jedinstva akta kojim se uređuju pitanja koja se tiču ljudskih, intimnih sfera života.

Prilikom obrazovanja Komisije čiji je zadatak bio izrada teksta budućeg Građanskog zakonika (u daljem tekstu: **GZ**), za predsednika je imenovan prof. doktor Slobodan Perović (1932-2019), tadašnji profesor građanskog prava u penziji na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Danas, nažalost pokojni prof. doktor Perović, jednom prilikom podsetio je javnost na činjenicu da je Srbija trenutno jedna od malobrojnih zemalja evropske pravne kulture koja nema svoj GZ, i pored toga što je upravo Srbija bila među prvim zemljama u Evropi koje su ga donele, i to davne 1844. godine. Ujedno taj Građanski zakonik tadašnje Kraljevine Srbije bio je na snazi više od sto godina.

Do danas su urađene tri verzije prednacrtu GZ-a, i to prva 2011. godine, druga 2015. godine, i konačno 2019. godine i treća, poslednja verzija. U cilju podsticanja učesnika javne diskusije na razmatranje i nalaženje što boljih rešenja, u prednacrtima je predloženo 480 alternativnih rešenja, odnosno alternativnih članova čija sudbina je zavisila od rezultata javne rasprave. Finalizacija konačnog nacrtu GZ-a najverovatnije je potpuno neplanirano prolongirana na dugogodišnji period, ipak Vlada Republike Srbije je u julu 2019. godine donela Odluku o prestanku rada Komisije za izradu GZ-a, označivši na taj način poslednju fazu javne rasprave, nakon koje se pristupilo izradi konačnog nacrtu predloga GZ-a.

Imajući u vidu da je od formiranja Komisije davne 2006. godine, pa do danas, protekao prilično dug vremenski period u kome su predlagane izmene određenih pojedinačnih zakona koji uređuju materiju građanskog prava, kao što je primera radi slučaj sa Porodičnim zakonom čija se izmena i dopuna u poslednjih nekoliko godina sve češće spominje, stiče se utisak da se na neki način izgubila svest o zacrtanim ciljevima neophodne kodifikacije ove materije u celini, kroz donošenje GZ-a.

Poslednji predsednik Komisije, prof. doktor Miodrag Orlić, koji je takođe bio profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, kasnije i sudija Vrhovnog Kasacionog suda, a danas je na čelu Udruženja pravnika Srbije, početkom juna 2020. godine naveo je da je izrada gotova i da je konačni nacrt GZ-a već predat Vladi Republike Srbije, koja je trebalo da ga posle izbora održanih kasnije u junu iste godine, dalje prosledi Narodnoj skupštini na usvajanje. Što se tiče trenutnog statusa i faze u kojoj se nalazi postupak usvajanja i donošenja GZ-a, u sadašnjem momentu o tome ne postoje zvanične informacije koje su potvrđene.

Građanski zakonik, kao kodifikacioni akt, obuhvatio bi sledeće osnovne pravne celine: Opšti deo, Obligacioni odnosi, Stvarno pravno, Porodični odnosi i Nasleđivanje. U nastavku ćemo se osvrnuti na neke od najznačajnijih predloga izmena, odnosno novina u materiji građanskog prava u Republici Srbiji:

1. OPŠTI DEO

- **Pravo na dostojanstvenu smrt (Eutanaziju)**, odnosno pravo fizičkog lica na saglasni, dobrovoljni i dostojanstveni prekid života, koje je moguće ostvariti samo izuzetno - uz ispunjenost propisanih humanih, psiho - socijalnih i medicinskih uslova. Primera radi, eutanazija bi bila dozvoljena u situaciji kada terminalno oboleli pacijent poželi da u svojim poslednjim trenucima okonča dalje patnje i zadrži svoje ljudsko dostojanstvo, odnosno ostvari pravo na dostojanstvenu smrt, uz obavezno propisivanje strogih uslova koji bi onemogućili svaku zloupotrebu ovog prava.

Takođe, pravo na davanje saglasnosti bi eventualno bilo priznato i porodici terminalno obolelog, odnosno zakonskim zastupnicima, ukoliko on nije u mogućnosti da iskaže svoju saglasnost usled veoma lošeg zdravstvenog stanja ili duboke kome.

U našem pozitivnom pravu eutanazija ne samo da ne predstavlja dozvoljen način okončanja životnog ciklusa određene individue, već se smatra krivičnim delom i to privilegovanim oblikom ubistva, dok se istovremeno u nacrtu GZ-a predlaže njeno legalizovanje. Usled kompleksnosti ostvarivanja ovog prava, o krajnjem ishodu će stručna javnost tek govoriti i pisati, uzimajući u obzir argumente stručnjaka.

Uslovi, postupak za ostvarivanje prava, kao i sam način izvršenja eutanazije, biće propisani posebnim zakonom ukoliko se pravo na eutanaziju legalizuje.

U slučaju legalizovanja prava na eutanaziju, biće izmenjen Krivični zakonik Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019), odnosno biće izvršena dekriminalizacija ovog čina, a takođe će se javiti potreba i za izmenom Zakona o pravima pacijenata ("Sl. glasnik RS", br. 45/2013 i 25/2019 - dr. zakon), koji u članu 28. propisuje da „pacijent ima pravo na najviši nivo olakšavanja patnje i bola, saglasno opšteprihvaćenim stručnim standardima i etičkim principima, što podrazumeva terapiju bola i humano palijativno zbrinjavanje“, jer citirano pravo iz navedenog člana ne podrazumeva i ne spominje eutanaziju.

2. OBLIGACIONI ODNOSI

- **Pravo privrednih subjekata i drugih pravnih lica na novčanu naknadu za štetu zbog povrede poslovnog ugleda pravnog lica i drugih prava ličnosti** - ovo pravo ne predstavlja protivvrednost za povređena lična dobra, već ima karakter "satisfakcije" koji je do sada bio priznat samo fizičkim licima;
- **Pooštravanje odgovornosti organizatora sportskih i drugih priredbi** - do danas je postojala isključivo odgovornost organizatora samo za štetu nastalu smrću i telesnom povredom fizičkog lica, usled izvanrednih okolnosti koje u toku održavanja priredbi mogu nastati, kao što je na primer gibanje masa, opšti nered i slično. Konačni nacrt GZ-a predlaže proširenje odgovornosti organizatora, i to tako što će isti biti odgovorni i u slučaju oštećenja stvari, usled navedenih izvanrednih okolnosti koje se mogu javiti u toku održavanja priredbe. Slično je predviđeno i za odgovornost za štetu usled terorističkih akata, javnih demonstracija ili manifestacija koje su pričinjene na stvarima fizičkih i pravnih lica.

3. STVARNO PRAVO

- Uvođenje načela **neprikosновенosti prava svojine**, odnosno prava svakog fizičkog ili pravnog lica na neometano vršenje i mirno uživanje svojih dobara;
- **Garancija jednakosti prava svojine** koja bi bila propisana posebnim članom: „*Pravo svojine je jedinstveno, ima istu sadržinu i uživa jednaku pravnu zaštitu, bez obzira da li je sopstvenik građanin (fizičko lice) ili Republika Srbija, autonomna pokrajina, jedinica lokalne samouprave, zadužbina ili neko drugo pravno lice javnog ili privatnog prava.*“;
- Savremena rešenja koja se odnose na pravo susvojine, zajedničku svojinu i na etažnu svojinu;
- Predložen je i poseban odeljak o stvarnopravnim pravima stranaca u Republici Srbiji, čija je mogućnost sticanja prava svojine u našoj zemlji, naročito kada su u pitanju nepokretnosti, znatno ograničena (uzajamnost između zemlje porekla i Srbije npr).

4. PORODIČNI ODNOSI

- **Ugovor o rađanju za drugog (Surogat majčinstvo)** - ugovor koji se zaključuje između žene koja će nositi i roditi dete (rodilja) i supružnika, odnosno vanbračnih partnera (nameravani roditelji), uz uslov da između nameravanih roditelja ne može doći do začeća ni prirodnim putem, niti uz biomedicinsku pomoć. Nije isključena mogućnost da rodilja može biti i bliska srodnica nameravane majke.

Neophodno je da navedeni ugovor bude overen od strane suda. Takođe, sud bi imao i uvid u svu neophodnu medicinsku dokumentaciju.

Još jedan od uslova za zaključenje predmetnog ugovora jeste da jedan od nameravanih roditelja obavezno mora biti biološki roditelj deteta. Takođe, predviđena je mogućnost uvođenja surogat materinstva i za žene / muškarce koji žive sami i žele potomstvo, uz uslov da je izvršena psihofizička procena koja pokazuje da su u stanju da obavljaju roditeljsku dužnost u najboljem interesu deteta.

U pomenutom ugovoru su definisana međusobna prava i obaveze ugovornih strana. Na primer, rodilja je dužna da po rođenju preda dete nameravanim roditeljima, a nameravani roditelji imaju obavezu da ga preuzmu bez obzira na pol i osobine rođenog deteta. U slučaju da rodilja odbija da preda dete, ili da nameravani roditelji odbijaju da ga preuzmu, o predaji odnosno preuzimanju će odlučivati sud. Takođe, može se ugovoriti obaveza nameravanih roditelja da nadoknade razumne troškove rodilji, tj. troškove koji su izazvani nošenjem i rađanjem deteta - na primer troškove ishrane, medicinske nege, gubitak zarade. Može se ugovoriti i umerena nagrada rodilji za rađanje deteta, koja bi iznosila između 8.000 i 15.000 evra. Nameravani roditelji su dužni da dete što pre obaveste o načinu začeća i poreklu, a najkasnije do polaska deteta u školu.

Što se tiče mogućnosti prekida trudnoće, prekid je moguć na zahtev nameravanih roditelja, ukoliko se na osnovu naučno-medicinskih saznanja može očekivati da će se dete roditi sa teškim telesnim ili duševnim nedostacima, kao i na zahtev surogat majke, ukoliko se ustanovi da je nastavak trudnoće rizičan po njen život, ili da može dovesti do teškog narušavanja njenog zdravlja.

Zakon o biomedicinski potpomognutoj oplodnji (BMPO) ne predviđa mogućnost surogat majčinstva, te ukoliko predloženi GZ bude usvojen, pre početka njegove primene u praksi biće neophodno izvršiti izmene i dopune propisa koji uređuju BMPO;

- **Zabrana fizičkog kažnjavanja deteta, podvrgavanja ponižavajućim postupcima i kaznama koje vređaju ljudsko dostojanstvo deteta** - u okviru vršenja roditeljskog prava od strane kako roditelja, tako i staratelja, hranitelja i drugih lica koja se staraju o detetu;

Cilj uvođenja ove zabrane jeste izbegavanje primene fizičke sile u vaspitanju deteta. Dete koje roditelji povremeno vaspitavaju batinama imaće mogućnost da to prijavi Centru za socijalni rad ili eventualno školi, a koja će takođe biti u obavezi da to prijavi Centru. U situaciji u kojoj se ispostavi da fizičko kažnjavanje nije previše često i da navedena kazna nema intenzitet zlostavljanja, Centar će najpre uputiti upozorenje roditeljima. Ukoliko se roditelji ogluše o upozorenje Centra, biće upućeni u porodično savetovalište ili ustanovu specijalizovanu za posredovanje u porodičnim odnosima.

Kao krajnja mera u ozbiljnijim situacijama fizičkog kažnjavanja, odnosno ukoliko roditelj kontinuirano sprovodi fizičko kažnjavanje koje se može označiti kao zlostavljanje deteta, biće predviđeno oduzimanje deteta, odnosno izmeštanje deteta iz porodice. Navedena mera je prisutna i u pozitivnom pravu, ali za situaciju u kojoj roditelji grubo zanemaruju ili zloupotrebljavaju roditeljsko pravo, odnosno vrše ga na neadekvatan način;

- **Istopolne zajednice** - u konačnom nacrtu GZ-a se ne spominju eksplicitno, ali se pominju u određenim odredbama, na primer u delu koji se odnosi na ličnu službenost - pravo stanovanja:

„Potrebe imaoca prava stanovanja prosuđuju se prema trenutku nastanka prava, ali se uzimaju u obzir i nove potrebe koje su se u vreme nastanka prava mogle osnovano očekivati (zaključenje braka, zasnivanje vanbračne ili istopolne zajednice, rađanje ili usvajanje dece, nastajanje zakonske obaveze u korist ili na teret imaoca prava stanovanja i sl.)“.

Odgovor na pitanje zašto se u nacrtu GZ-a eksplicitno ne predviđa mogućnost sklapanja braka za istopolne partnere leži u pretpostavci da je razlog navedenom to što takva mogućnost u ovom trenutku ne bi bila u skladu sa Ustavom Republike Srbije, koji u članu 62. predviđa da se "Brak se zaključuje na osnovu slobodno datog pristanka muškarca i žene pred državnim organom". Kako ne bi došlo do situacije kršenja Ustava, moguće je da se pristupi donošenju posebnog zakona, a kojim će biti regulisano pitanje registrovanja istopolne zajednice ili partnerstva.;

- **Podsticanje rađanja dece** finansijskim merama u vidu mesečnih naknada, u skladu sa mogućnostima budžeta Republike Srbije;
- **Omogućavanje zasnivanja nepotpunog usvojenja** - danas je u našem pozitivnom pravu priznato samo tzv. „potpuno“ usvojenje, kojim se između usvojioca (i njegovih srodnika) i usvojenika (i njegovih potomaka) zasnivaju odnosi srodstva kao da se radi o krvnom srodstvu. Sa druge strane, nepotpunim usvojenjem bi se zasnivali ograničeni odnosi, odnosno samo odnosi srodstva između usvojenika, i usvojioca i njegovih potomaka, kao i prava i dužnosti koja po zakonu postoje između roditelja i dece;
- Predviđeno je osnivanje **Fonda za izdržavanje dece (Alimentacioni fond)** u cilju efikasnijeg ostvarivanja prava na izdržavanje dece, i to u situacijama u kojima jedan od roditelja teži izbegavanju svoje obaveze izdržavanja u periodu od tri meseca uzastopno ili u roku od šest meseci sa prekidima. Ova institucija već postoji u mnogim evropskim državama, a suština njenog funkcionisanja odnosi se na plaćanje alimentacije iz posebnog budžeta, umesto nesavesnih očeva i majki, protiv kojih će potom biti pokrenuti odgovarajući postupci.

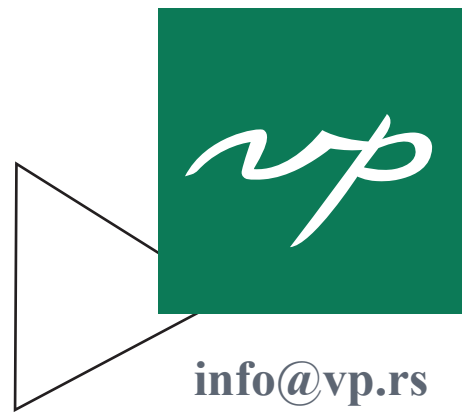
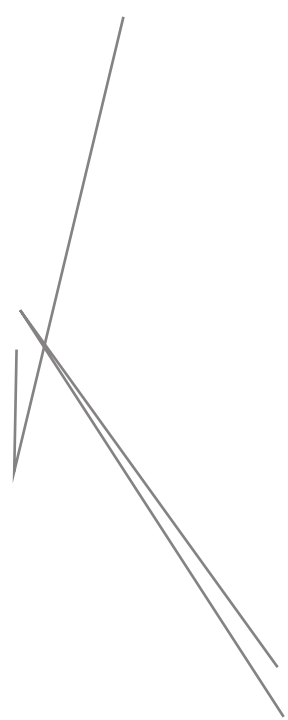
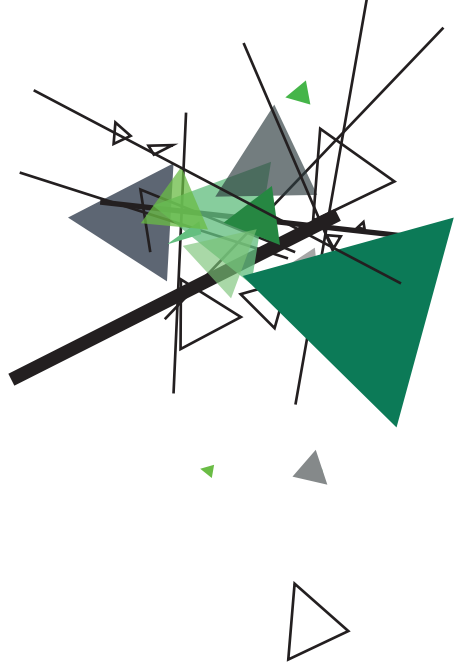
5. NASLEĐIVANJE

- **Ugovor o nasleđivanju** - predloženo je uvođenje trećeg osnova nasleđivanja, pored druga dva koja važe u pozitivnom pravu naše zemlje, odnosno pored nasleđivanja na osnovu zakona i nasleđivanja na osnovu zaveštanja (testamenta).

Na osnovu pomenutog ugovora čije se uvođenje predlaže, moguće je da jedno lice ostavi svoju zaostavštinu ili njen deo u nasleđe svom saugovorniku. Mogućnost subjekata koji mogu da ga zaključe je strogo ograničena na supružnike, iz razloga postojanja namere da se otklone brojni sporovi koji se javljaju u praksi nakon smrti jednog od supružnika. Takođe, moguće ga je zaključiti i u korist dece jednog ili drugog supružnika, njihove zajedničke dece, njihovih usvojenika ili drugih potomaka.

Nesporno je da predložene novine u ovoj materiji koje su predočene i dostupne javnosti, izazivaju brojne polemike i kontroverze, imajući u vidu da su same po sebi veoma osetljiva tema u društvu, budući da zadiru u najprivatniju sferu građana. Upravo pomenuta osetljivost može biti jedan od ključnih razloga koji su doveli do dugogodišnjeg rada na konačnom nacrtu GZ-a, imajući u vidu i sredinu u kojoj živimo, ukorenjenu tradiciju i svest našeg naroda, ali i vreme koje je neophodno za sistematizaciju teksta o ovako sveobuhvatnoj materiji. Nesumnjivo je da jedan od razloga jeste i bojazan od zloupotrebe prava čije uvođenje je predloženo - primera radi, opravdana bojazan od zloupotrebe prava na eutanaziju usled određenih neljudskih pobuda, ili zloupotreba prava na surogat majčinstvo u želji za ostvarivanjem profita, i tako dalje.

Naposletku, zaključuje se da je neophodno uspostaviti veoma stroge i precizne uslove ostvarivanja navedenih prava, ukoliko predložene novine budu usvojene, kako bi se u isto vreme rizici od zloupotrebe sveli na minimum, a u isto vreme se građanima omogućilo uživanje prava koja su u njihovom interesu i u skladu sa njihovim potrebama i voljom. Na taj način, bio bi postignut i primarni cilj ovakve kodifikacije - unapređenje propisa i njihovo prilagođavanje savremenom dobu, njihovo modernizovanje, kao i dodatna usklađenost nacionalnih sa evropskim propisima.

info@vp.rs

www.vp.rs

